

Asia: SMDno-2015-1509; SM047:00/2015

Ehdotus siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi; työryhmän mietintö 8/2017

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriön lausunto, OM 89/43/2017

Sisäministeriölle

Lausuntopyyntönne 24.4.2017, SMDno-2015-1509; SM047:00/2015

Lausunto ehdotuksesta siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (työryhmän mietintö 8/2017)

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa siviilitiedustelulakityöryhmän mietinnöstä "Siviilitiedustelulainsäädäntö" (Siviilitiedustelulakityöryhmän mietintö. Sisäministeriön julkaisu 8/2017), jossa ehdotetaan säädöspohjaa siviilitiedustelua koskevalle lainsäädännölle. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan seuraavan.

1 Yleisiä huomioita

1.1 Siviilitiedustelulainsäädännön tarve

Mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi uusi poliisilain 5 a luku sekä laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa. Laissa säädettäisiin muun muassa siviilitiedustelussa käytettävistä toimivaltuuksista, siviilitiedusteluviranomaisen yhteistoiminnasta muiden viranomaisten kanssa, kansainvälisestä yhteistyöstä sekä tiedustelukielloista ja tietojen käsittelystä. Koti- ja ulkomailla tehtävästä henkilö- ja tietojärjestelmätiedustelusta säädettäisiin poliisilain 5 a luvussa ja Suomen rajat ylittävään tietoliikenteeseen kohdistettavasta tiedustelusta säädettäisiin laissa tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa. Lisäksi mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi lakia poliisin hallinnosta, lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, esitutkintalakia, pakkokeinolakia ja lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa.

Oikeusministeriö kannattaa ehdotusta siviilitiedustelua koskeväksi lainsäädännöksi. Suomessa ei ole laissa säädettyjä toimivaltuuksia siviilitiedustelulle. Oikeusministeriön mielestä on tarpeellista säätää siviilitiedustelusta siten, että parannetaan suojelupoliisin tiedonhankintaa ja sitä kautta valtion johdon tiedonsaantia vakavista kansainvälisistä uhkista. Samalla on syytä korostaa, että tiedustelulainsäädännön valmistelussa on otettava asianmukaisella tavalla huomioon myös perus- ja ihmisoikeudet.

1.2 Tiedustelulainsäädännön kokonaisuus

Mietintö on osa tiedustelulainsäädäntöä koskevaa valmistelukokonaisuutta, johon kuuluu myös puolustusministeriön asettamassa työryhmässä valmisteltu ehdotus sotilastiedustelulain (Ehdotus sotilastiedustelua koskeväksi lainsäädännöksi. Työryhmän mietintö. Puolustusministeriö 2017) sekä oikeusministeriön asettamissa työryhmissä valmistellut ehdotukset perustuslain 10 §:n tarkistamiseksi (Luottamuksellisen viestin salaisuus. Perustuslakisääntelyn tarkistaminen. Mietintöjä ja lausuntoja 41/2016. Oikeusministeriö) ja laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta (Tiedustelutoiminnan valvonta. Mietintöjä ja lausuntoja 18/2017. Oikeusministeriö). Lisäksi tähän lainsäädäntökokonaisuuteen kuuluu eduskunnan kanslian sisäisessä työryhmässä valmisteltu ehdotus tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valvonnan järjestämiseksi (Tiedustelun parlamentaarinen valvonta -työryhmän mietintö. Eduskunnan kanslia 2017).

Oikeusministeriön käsityksen mukaan ehdotukset siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännöksi olisi myös jatkossa tarkoituksenmukaista valmistella erillisinä kokonaisuuksina ja antaa eduskunnalle erillisinä hallituksen esityksinä. Eduskunnalle on turvattava mahdollisuus esitysten samanaikaiseen käsittelyyn. Osa ehdotetuista tiedusteluviranomaisten toimivaltuuksista kytkeytyy oikeusministeriössä vireillä olevaan perustuslain tarkistamisehdotukseen. Jos perustuslain muutos säädetään niin sanotussa normaalissa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, jäävät näitä toimivaltuuksia koskevat säännökset teknisesti lepäämään yli vaalien.

Tiedustelulakiehdotusten erillisyydestä huolimatta jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota lakiehdotusten yhdenmukaisuuteen. Oikeusministeriön havaintojen mukaan siviili- ja sotilastiedustelusta esitettyjen lakiehdotusten säännökset eivät ole yhdenmukaisia kaikilta niiltä osin, joissa tällainen yhteensovittaminen olisi perusteltua ja sääntelyn selkeyden kannalta toivottavaa. Jatkovalmistelua on tarpeen koordinoita siten, että eduskunnalle annettavat tiedustelulakiehdotukset olisivat säännöksiltään edellä todetulla tavalla yhdenmukaisia.

Esitysten jatkotyöstössä voitaisiin harkita esimerkiksi tiedustelun määritelmiä ja tarkoitusta koskevien säännösten yhdenmukaistamista niiltä osin kuin perusteltua syytä erontekoon ei ole. Myös kohdeluetteloissa ja kansalliseen turvallisuuteen tehdyissä viittauksissa olisi osittaista yhteensovittamistarvetta. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä siihen, mitkä uhkat ovat vakavasti kansallista turvallisuutta koskevia. (Ks. myös lausunnon kohdat 4.3 ja 5.1.) Lakiehdotuksissa tulisi olla mahdollisuuksien mukaan yhdenmukaiset pykäläotsikot (esim. poliisilain 5 a luvun 46 § ja sotilastiedustelulain 86 §). Eroavuutta on havaittavissa myös eräissä lakiehdotusten yksityiskohtissa, kuten siinä, että poliisilain 5 a luvun 2 §:n 4 momentti on erilainen kuin sotilastiedustelulain 10 §:n 3 momentti ja vastaavasti poliisilain 5 a luvun 26 § eroaa sotilastiedustelulain 53 §:stä. Säännösten esittämisjärjestys poikkeaa lisäksi toisistaan: esimerkiksi poliisilain 5 a luvussa olisi ensin tiedustelumenetelmän käytön edellytykset (2 §) ja sitten kohteet (3 §), kun taas sotilastiedustelulaissa järjestys olisi päinvastainen (kohteet 4 §:ssä ja edellytykset 10 §:ssä). Myös tiedonhankintatoimivaltuuksien sääntely on esitetty lakiehdotuksissa eri järjestyksessä.

1.3 Yleisarvio perusteluteksteistä

Esitysluonnoksen perustelutekstejä on vielä tarvetta työstää jatkovalmistelussa. Esimerkiksi Esityksen pääasiallinen sisältö -jaksosta pitäisi käydä ilmi tiivistetysti ehdotetun uuden lainsäädännön tavoite ja keskeinen sisältö sekä esityksen liittyminen valtion talousarvioehdotukseen. Pääasiallisessa sisällössä olisi asianmukaista tuoda esille myös esityksen liityntä perustuslain 10 §:n tarkistamiseen. Jaksossa ei tulisi selostaa perusteluja tai yksityiskohtia eikä käyttää ammattikielen ilmauksia ja säännösviittauksia. Myös yleisperustelujen tulisi muodostaa lyhyt ja tiivis kokonaisuus, jossa selostetaan asian ymmärtämisen ja päätöksenteon kannalta tarpeelliset seikat. Nykytilan arviointi -jakso on tarpeettoman pitkä ja sisältää monin paikoin nykytilanteen kuvausta varsinaisen arvioinnin sijasta. Ehdotuksia tulisi selostaa yleisperusteluissa vain pääpiirteissään. Nyt jakso 3 (Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset) on paikoin samantyyppinen kuin yksityiskohtaiset perustelut (esim. jakso 3.3.1).

Yksityiskohtaisissa perusteluissa ei puolestaan tulisi toistaa säännöstekstiä. Useista pykälistä ei ole mietintöön kirjoitettu varsinaisia yksityiskohtaisia perusteluja, vaan perusteluissa on vain tyydytty toistamaan säännösteksti. Esimerkiksi useiden tiedustelutoimivaltuussäännösten yksityiskohtaisissa perusteluissa on säännöstekstin toistamisen lisäksi mukana lähinnä vain viittaus vastaavaan poliisilain (872/2011) 5 luvun säännökseen (ks. myös esim. poliisilain 5 a luvun 39, 47, 50 ja 51 §). Muutoinkin yksityiskohtaisissa perusteluissa on tehty runsaasti sellaisia viittauksia muuhun lainsäädäntöön, jotka tulisi avata.

Yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi laatia jakso ”Tarkemmat säännökset ja määräykset”, jossa avataan lyhyesti sitä, mitä asetuksenantovaltuuksia lakiehdotuksiin sisältyy ja mitä asetustasolla on tarkoitus säätää. Lisäksi asetuksenantovaltuuksille tulisi laatia pykäläkohtaiset perustelut. Mietintöön ei ole sisällytetty yksityiskohtaisia perusteluja poliisilain 5 a luvun 53 §:n 3 momentissa ja 57 §:ssä ehdotetuista asetuksenantovaltuuksista. Tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa koskevan lakiehdotuksen 25 §:ssä säädettävän asetuksenantovaltuuden yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan puolestaan poliisilain 5 a luvun 57 §:n perusteluihin.

Kaikkiaan on todettava, että lakiehdotusten perusteluissa on yhtäältä paljon päällekkäisyyttä ja tiivistämisen varaa. Toisaalta perusteluissa on syventämisen ja laajentamisen tarvetta, esimerkiksi perustuslainmukaisuuden arvioinnissa. Lakiehdotukset perusteluteksteineen edellyttävät monin paikoin vielä myös kielellistä viimeistelyä.

2 Esityksen vaikutukset

Perusteluissa on esitetty laskennallinen arvio ja laskentaperuste oikeusministeriön hallinnonalalla eri viranomaisille aiheutuvista kustannuksista (s. 162–163). Oikeusministeriö on ollut mietinnön valmisteluissa mukana ja esittänyt tuolloin arvion esityksen kustannusvaikutuksista. Arvio perustuu eri viranomaisten osuuksiin rikostorjunnan kustannuksista. Kun mietinnössä on poliisihallinnon osalta todettu (s. 162), että arvioitu 20 henkilötyövuoden lisästarve on suuntaa-antava vähimmäisarvio, on samoin todettava oikeusministeriön hallinnonalan henkilöstökustannusten osalta.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota esityksestä aiheutuviin taloudellisiin vaikutuksiin myös syyttäjälaitoksen ja rangaistuksen täytäntöönpanon osalta. Valtakunnansyyttäjänvirasto antaa asiassa pyydetyt lausunnot, jossa esitettyyn viittaamme. Tiedustelutietojen luovuttaminen rikostorjuntaan lisää väistämättä rikosjuttujen määrää. Syyttäjälaitoksen osalta tehty arvio on maltillinen eikä välttämättä riittävä. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon, että tässä yhteydessä rikosprosessiin päätyvät asiat lienevät yleensä laadultaan vakavia. Rangaistusten täytäntöönpanon osalta perusteluissa on erityisesti korostettu vaikeutta arvioida esityksen vaikutuksia. Tältä osin tulee ottaa huomioon erityisesti rikosprosessiin päätyvien asioiden määrä sekä tuomittavien rangaistusten pituus.

Kuten mietinnöstä ilmenee, on ilmeisen vaikeaa kaikkiaan ennakoita, missä määrin ehdotetut muutokset vaikuttavat määrärahatarpeeseen oikeusministeriön hallinnonalalla. Taloudellisten vaikutusten selvittämistä on mahdollisuuksien mukaan jatkettava ja mahdollisen lainsäädännön taloudellisia vaikutuksia on seurattava, jotta ennalta arvaamattomiin määrärahojen lisästarpeisiin voidaan tarvittaessa reagoida asianmukaisella ja riittävällä tavalla.

3 Suhde perustuslakiin

Yksityiskohtaisten perustelujen jakson 3 (Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys) alussa on asianmukaisesti tuotu esille arvioinnin lähtökohtia perustuslaissa ja perusoikeuksien yleisissä rajoitusedellytyksissä sekä Suomea koskevissa ihmisoikeusvelvoitteissa. Varsinaista arviointiosuutta on kuitenkin jatkovalmistelussa vielä tarpeen kehittää.

Jaksossa on valittu esitystapa, jossa jokainen ehdotettu tiedustelutoimivaltuus on käsitelty erikseen. Perusteluissa olisi kuitenkin hyvä tehdä kokoavasti selkoa perustuslain kannalta merkityksellisistä säännöksistä ja siitä, millä perusteilla säännösten katsotaan olevan sopusoinnussa perustuslain kanssa. Perusteluissa olisi lisäksi tarpeen kirkastaa, miksi rikosperusteiset, salaiset tiedonhankintavaltuudet on siirretty lähes sellaisinaan tiedustelutoimintaan. Tämän ohella huomiota tulisi kiinnittää ehdotettavien uusien toimivaltuuksien säätämistarpeen esille tuomiseen osana perustuslainmukaisuuden arviointia.

Perustuslakiin kiinnittyvässä lakiehdotusten arvioinnissa tulisi myös todentaa sitä, että tiedustelutoimivaltuudet on riittävästi yksilöity laissa ja että sääntely on ylipäänsä yksityiskohtaista, täsmällistä ja tarkkarajaista. Perusteluissa on tämän vuoksi tärkeää korostaa sitä, että ehdotettavat uudet tiedustelutoimivaltuudet kohdistuvat laissa tarkasti ja tyhjentävästi määritettyihin uhkiin. Perustuslainmukaisuuden arvioinnista puuttuu nyt kokonaan uhkaluettelon merkityksen esille tuonti ja analysointi.

Tiedustelutoiminnan perustuslainmukaisuuden arvioinnissa olisi keskeistä viitata siihen, että vakavinta puuttumista perusoikeussuojaan tarkoittava tiedustelumenetelmien käyttö, kuten tietoliikennetiedustelu, telekuuntelu ja televalvonta, edellyttäisi tuomioistuinelupaa. Olennaista on lisäksi ehdotettu ilmoitusvelvollisuus tiedustelun kohteelle, tiedonhankinnan kohdehenkilön oikeus tehokkaihin oikeusturvakeinoihin, tiedustelutoimivaltuuksien käytön dokumentointivelvollisuus sekä tiedustelutoiminnan sisäisen ja ulkoisen valvonnan järjestäminen. Samoin olennainen seikka on se, että poliisilain 5 a luvussa säädettävien tiedusteluvalluuksien käytön ulottuminen kotirauhan suojan piiriin olisi suljettu pois. Myös tiedustelukielloista johtuvat rajaukset on syytä mainita osana perustuslainmukaisuusanalyysia. Lakiehdotusten valtiosääntöoikeudelliseen arviointiin kuuluu samoin se, että tiedustelutoimivaltuuksien käyttöä ohjaavat poliisilain alussa esille tuodut yleiset periaatteet, kuten suhteellisuus ja tarkoitussidonnaisuus.

Perustelutekstissä tulisi näkyä selkeästi ja huolella argumentoidusti se, mitkä ehdotetuista toimivaltuuksista jäisivät riippumaan perustuslain 10 §:n muutoksesta. Perusteluissa tulisi esittää nimenomainen arvio siitä, miksi esitetyt tiedusteluvalluudet edellyttäisivät perustuslain tarkistamista ja siitä, millä perustein ne kuuluvat perustuslain 10 §:n tarkistamisedotuksen piiriin.

Oikeusministeriö pitää mietinnössä esitettyä käsitystä nykyisen perustuslain kannalta ongelmallisista toimivaltuuksista oikeansuuntaisena, kunhan ehdotettu siviilitiedustelun kohdeluettelo vielä tarkistetaan jatkovalmistelussa (ks. lausunnon kohdat 4.3 ja 5.1). Lähetyksen pysäyttäminen jäljentämistä varten saattaa kuitenkin muodostua tarkemman arvioinnin perusteella rajatapaukseksi, jonka tulkinnanvaraisuus olisi syytä nostaa esille perusteluissa. Perustuslainmukaisuuden viimekätinen tulkinta jää toki myös tältä osin perustuslakivaliokunnalle. Sääntämisympäristöperusteluissa tulisi tuoda esille se, että tiedustelutoimintaan liittyvät esitykset ovat riippuvaisia toisistaan (erityisesti perustuslain 10 §:n muuttamisesitys ja tiedustelutoiminnan valvontaa koskevat ehdotukset) ja että ne tulisi saattaa perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi yhdessä.

4 Poliisilain 5 a luku

4.1 Soveltamisala ja määritelmät (1 §)

Poliisilain 5 a luvun 1 §:ssä on esitetty tiedustelumenetelmän ja siviilitiedustelun määritelmät. 1 momentissa käytetään ilmausta ”muuta tietojen hankkimista”, mutta säännöksessä tai sen yksityiskohtaisissa perusteluissa jätetään avaamatta, mitä tällä ilmauksella tarkoitetaan. Jos kyse on tiedustelutoiminnasta avoimia lähteitä käyttäen, tämän tulisi käydä ilmi perusteluista. Laissa on määriteltävä kaikki siviilitiedustelun tiedonhankintakeinot selkeästi, täsmällisesti ja yksityiskohtaisesti.

Pykälän 1 momentissa viitataan 5 luvussa oleviin tiedonhankintakeinojen määritelmiin. Kuitenkin 5 a luvun keinokohtaisista päätöksentekosäännöksistä ilmenee, että keinojen kohteet olisivat eräiltä osin laajempia kuin 5 luvun määritelmissä tai muuten poikkeaisivat toisen luvun määritelmissä olevista. Esimerkiksi telekuuntelua voitaisiin sitä koskevan päätöksentekosäännöksen (5 §:n 3 momentti) mukaan kohdistaa pelkästään henkilöön eikä hänen käytettävissään oleviin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin, mikä ei vastaa 5 luvun sääntelyä (telekuuntelun määritelmä ja siihen liittyvä kohteen määrittely päätöksessä). Toisena esimerkkinä voi mainita sen, että peitelystä tiedonhankinnasta päättämistä koskevan säännöksen perusteella kohteena voi olla henkilön lisäksi henkilöryhmä (9 §:n 2 momentti), vaikka poliisilain 5 luvun 15 §:n 1 momentin määritelmän mukaan peitelty tiedonhankinta voi kohdistua vain tiettyyn henkilöön. Nyt ehdotettua lainsäädäntöratkaisua voidaan pitää ymmärrettävänä lähtien tavoitteesta pitää sääntelyn määrä mahdollisimman vähäisenä. Tästä huolimatta on syytä pohtia, edellyttääkö sääntelyn selkeys ja johdonmukaisuus sitä, että myös tiedonhankintakeinojen määritelmistä säädettäisiin luvussa ainakin poikkeavilta osin viittaamalla 5 luvussa oleviin määritelmiin. Nyt soveltamisen kannalta olennaiset seikat ilmenevät säännöksistä, joissa luetellaan päätöksen sisältövaatimuksia. Esimerkiksi kotirauhan suojaan liittyviä merkittäviä soveltamisalan rajoituksia jää viittauksen varaan. Pykälän 1 momentin muotoilu näyttäisi

jättävän avoimeksi sen, sovelletaanko 5 luvun säännöksiä tiedustelutoimintaan muiltakin osin kuin ainoastaan toimivaltuuksien määritelmäsäännösten osalta.

Pykälän 2 momentissa tuodaan kansallisen turvallisuuden suojaamisen tarkoituksen ohelle ilmaus ”ylimmän valtionjohdon päätöksenteon tukemiseksi”. Tämä nostaa esille kysymyksen siitä, onko kyseinen maininta tarkoitettu itsenäiseksi siviilitiedustelun tavoitteeksi, jolla olisi myös tulkintavaikutusta tiedustelutoimivaltuuksia koskeviin säännöksiin nähden. Ilmauksen käyttäminen on ongelmallista myös siksi, että vastaava tavoitteenasettelu ei ilmene 3 §:ssä esitetystä uhkaluettelosta. Oikeusministeriön mielestä tämä ilmaus olisi syytä jättää säännöksestä pois.

4.2 Tiedustelumenetelmien käytön edellytykset (2 §)

Oikeusministeriön mielestä on erittäin tärkeää, että siviilitiedustelua koskevissa lakiehdotuksissa esitettävät tiedusteluvalluudet sidottaisiin paitsi uhkaluetteloon myös tiedustelumenetelmien käytön yleisiin ja erityisiin edellytyksiin. Poliisilain 5 a luvun 2 §:n 1 momentissa säädettäisiin tiedustelumenetelmän käytön yleisestä edellytyksestä, minkä lisäksi 1, 3 ja 4 momenteissa olisi yleisluonteisia kaikkiin tiedustelumenetelmiin kohdistuvia säännöksiä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin puolestaan tiedustelumenetelmien käytön erityisistä edellytyksistä. Pykälän 1 momentissa tiedustelutoimivaltuuksien käyttö olisi asianmukaista sitoa konkreettisiin tiedustelutehtäviin. Mallina voi toimia esimerkiksi sotilastiedustelua koskevassa lakiehdotuksessa omaksuttu sääntelytapa: Sotilastiedustelulain 10 §:n 1 momentissa on esitetty todettavaksi, että ”Tiedustelumenetelmän käytön edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan tietoa tiedustelutehtävän kannalta.” Tämän jälkeen, 13 §:ssä, on ehdotettu määriteltäväksi tiedustelutehtävän käsite.

Poliisilain 5 a luvun 2 §:n 1 momenttiin ehdotetaan muotoilua ”voidaan olettaa saatavan” ja 2 momenttiin muotoilua ”voidaan olettaa olevan”. Ilmaukset palautuvat poliisilain ja pakkokeinolain säännöksiin. Tiedustelutoiminnassa ne ovat kuitenkin erilaisessa sääntely-yhteydessä kuin rikosperusteisissa toimivaltuuksissa. Tästä syystä saattaisi olla asianmukaista, ettei näitä ilmauksia käytettäisi tiedustelumenetelmien käytön edellytyksiä koskevassa säännöksessä. Säännöstekstin saattaminen esimerkiksi ”on perusteltua olettaa saatavan/olevan” -muotoon voisi olla omiaan asettamaan nyt ehdotettua vahvemman perusteluvälvoitteen tiedustelumenetelmien käytölle. Joka tapauksessa mainittujen ilmaisutapojen käyttäminen tiedustelumenetelmien sääntelyn yhteydessä olisi perusteltava.

Pykälän 2 momentin mukaisesti televalvonnan sääntely poikkeaisi sotilastiedustelua koskevasta lakiehdotuksesta, jossa 35 §:n 3 momentin mukaan muuhun kuin valtiolliseen toimijaan kohdistuva televalvonta edellyttäisi sitä, että televalvonnalla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tietojen saamiseksi tiedustelumenetelmän kannalta. Sinällään erittäin tärkeää merkitystä koskevan edellytyksen puuttuminen on johdonmukaista sen kanssa, että tällaista edellytystä ei aseteta

televalvonnalle poliisilain 5 luvun 2 §:n 2 momentissa. Joka tapauksessa sääntelyn yhteensovittamisen tarvetta näyttää tältä osin olevan.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan esille poliisilain 1 luvussa säädettyjen periaatteiden korostunut merkitys myös tiedustelumenetelmien käytössä (s. 184). Asia esitetään perusteluissa kuitenkin vain 2 momenttiin kiinnittyvänä, vaikka näiden yleisten periaatteiden noudattamista on tärkeää painottaa koko poliisilain 5 a luvun 2 §:ää koskevana taustaedellytyksenä tiedusteluvaltuuksien käytölle.

Jatkovalmistelussa olisi vielä syytä pohtia, onko 2 §:n paikka lakiehdotuksessa looginen. Tältä osin perusteltuna voidaan pitää tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa sekä sotilastiedustelua koskevissa lakiehdotuksissa omaksuttua järjestystä, jossa tiedustelumenetelmien käytön edellytyksistä säädettäisiin vasta uhkaluettelon jälkeen.

4.3 Siviilitiedustelun kohteet (3 §)

Poliisilain 5 a luvun 3 §:n otsikoksi ehdotetaan ilmausta ”siviilitiedustelun kohteet”. Muissa ehdotetuissa säännöksissä viitataan myös muun muassa toimenpiteen kohteena olevaan henkilöön tai esineeseen, tietojen kohdistamiseen, eri tiedustelumenetelmien kohdistamiseen ja kohdentamiseen sekä tiedustelumenetelmien ja tiedonhankinnan kohteeseen. Lakiehdotusten jatkovalmistelussa olisikin syytä pohtia, vastaako termi ”kohde” pykälän sisältöä, joka koskee tiedustelutoimivaltuuksien perustana olevia uhkia. Lisäksi tulisi käydä läpi kohde-termin ja sen johdannaisten käyttö lakiehdotuksissa ja huolehtia yhtenäisestä ja johdonmukaisesta kielenkäytöstä myös tältä osin.

Ehdotuksessa tiedustelutoiminta on rajattu tiedon hankkimiseen kansalliseen turvallisuuteen kohdistuviin vakaviin uhkiin, joista on esitetty kymmenen kohdan luettelo. Lakiehdotuksen jatkovalmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota uhkaluettelon muotoiluun. Uhkien määrittely ja tarkkarajaisuus on erittäin tärkeää, koska tiedusteluvaltuudet kytketään näihin laissa säädettyihin uhkiin. Kaikkien luettelossa mainittujen uhkien pitää kuulua ehdotetun perustuslain 10 §:n alaan siltä osin kuin tiedustelumenetelmällä puututaan luottamuksellisen viestinnän salaisuuden suojaan. Koska rajoitusperusteista ehdotetaan säädettäväksi perustuslaissa, poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä esitettävän uhkaluettelon johdantokappaleesta tulisi poistaa viittaus kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaaviin toimintoihin. Tällainen viittaus olisi ongelmallinen myös siksi, että 3 §:n 5 ja 10 kohdissa toistetaan käsite ”kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaava” ja koska kansallinen turvallisuus on joissakin ehdotetuissa säännöksissä myös itsenäisenä toimivaltaperusteena.

Kansallisen turvallisuuden käsitettä on ylipäänsä käytetty lakiehdotuksessa useassa eri kohdin ja kahdella eri tavoin: Eräissä säännöksissä sitä käytetään sisällöllisessä merkityksessä, itsenäisenä toimivaltaperusteena (ainakin 37 §:n 1 momentissa, 43 §:n 1 momentissa, 44 §:n 1 ja 3 momentissa,

46 §:n 2 momentissa ja 52 §:ssä sekä 54 §:n 3, 4 ja 5 momentissa). Joissakin säännöksissä kansallisen turvallisuuden käsitteellä viitataan puolestaan 3 §:ssä tarkoitettuihin uhkiin (ainakin poliisilain 5 a luvun 4 §:ssä ja 6 §:n 2 momentissa sekä 14, 26 ja 29 §:ssä). Näissä tapauksissa kansallisen turvallisuuden käsitteen voisi säännöksestä riippuen joko korvata viittauksella 3 §:ään tai poistaa kokonaan. Poliisilain 5 a luvussa tarkoitettujen tiedustelutoimivaltuuksien käytön on aina palauduttava 3 §:ään. Tämän vuoksi kansallisen turvallisuuden käsite tai viittaus 3 §:ään ei ole kaikissa kohdin tarpeellinen, ja lakiehdotus on tässä suhteessa käytävä vielä huolellisesti läpi.

Poliisilain 5 a luvun 3 §:n luetelmakohdissa tulee esittää mahdollisimman täsmällisesti ja yhdenmukaisesti kukin tiedonhankinnan kohteena oleva uhka mahdollisine kynnyksineen. Jatkovalmistelussa olisi pykälän 2 kohdan osalta syytä avata sitä, miten ulkomainen tiedustelutoiminta, jota perustelujen mukaan voitaneen pitää tavanomaisena valtioiden toisiinsa kohdistamana toimintana ja jota valtiot myös, ainakin tietyssä määrin, sietävät toisiltaan, kytkeytyy kansallista turvallisuutta koskevan vakavan uhkan vaatimukseen. Pykälän 3 kohdassa käytetty ilmaus ”valtio- ja yhteiskuntajärjestystä uhkaava toiminta” tulisi muotoilla uudelleen nykyaikaisempaa käsitteiden käyttöä vastaavaksi. Sen sijasta tulisi viitata esimerkiksi yhteiskunnan perustoimintoihin ja demokraattisen yhteiskunnan instituutioihin kohdistuviin uhkiin. Kun kohdassa 6 viitataan ”yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaavaan toimintaan”, jäisi 3 kohtaan viittaus demokraattisen yhteiskunnan instituutioihin kohdistuviin uhkiin. Käsite ”valtiojärjestys” olisi joka tapauksessa syytä poistaa 3 kohdasta. Pykälän 5 kohdassa mainittu kaksikäyttötuotteiden käsite kytketään yksityiskohtaisissa perusteluissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 2 §:ssä esitettyyn määritelmään. Tämä lakiviittaus tulisi ottaa poliisilain 5 a luvun 3 §:n 5 kohtaan.

Pykälän 7 kohdasta tulisi poistaa viittaus ulko- tai turvallisuuspolitiikkaan, koska sen ei voi katsoa kuuluvan ehdotetun perustuslain 10 §:n alle. Luetelmakohdasta tulisi käydä ilmi, minkä tahon tärkeiden etujen tulisi olla vahingoittumassa. Uhkan perustana olevan vahingon vakavuutta olisi myös syytä korostaa. Lisäksi viittaukset valtion suunnitelmaan ja taloudellisiin etuihin olisi asianmukaista poistaa. Näin ollen säännöksen voisi muotoilla esimerkiksi seuraavasti: ”vieraan valtion toiminta, joka voi aiheuttaa vakavaa vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille tai muille elintärkeille eduille”. Samalla on kuitenkin todettava, että ilmausta ”muille (elin)tärkeille eduille” voidaan pitää väljänä. Myös 8 kohdassa mainittu uhka tulisi kytkeä Suomeen turvallisuuden kannalta merkitykselliseen kriisitilanteeseen. Lisäksi pykälän 9 kohtaan olisi syytä selkeyttää, esimerkiksi muuttamalla säännöksen muotoilu sotilastiedustelulain 4 §:n 9 kohdaksi ehdotettuun muotoon ”kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuuteen kohdistuvista uhkista”. Jatkovalmistelussa tulisi tämän luetelmakohdan samoin kuin muidenkin pykälässä säädettäväksi ehdotettujen uhkatyyppien osalta pohtia tarvetta erityisten kynnysten kirjaamiseen (esim. ”vakava uhka”). Huomiota tulisi kiinnittää myös tällaisten kynnyksilmaisujen yhdenmukaisuuteen.

Uhkaluettelon jatkovalmistelussa on vielä syytä huolella tarkastella sitä, mikä on eri uhkatyyppien välinen suhde. Tätä suhdetta tulisi avata myös säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa, ja sen tulisi tarpeen mukaan heijastua luetelmakohtien esittämisyjärjestyksessä. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi mainita sekin, että kohdat eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia ja että ne voivat tulla kyseeseen yhtä aikaa (esimerkiksi kohdassa 1 mainittu terrorismi ja kohdassa 3 esitetty

valtio- ja yhteiskuntajärjestystä uhkaava toiminta). Lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa on tuotava esille uhkaluettelon tyhjentävä luonne.

Mietinnössä (s. 186) todetaan, että perusteluja toiminnan kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta luonteesta ei tarvitsisi erikseen tehdä. Toiminnan uhkaava luonne olisi erikseen perusteltava ainoastaan niitä toimintoja koskien, jotka eivät poikkeuksetta suoraan niiden luonteen vuoksi ole kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavia. Hieman ristiriitaiselta vaikuttaa seuraavan kappaleen ensimmäinen virke, jonka mukaan tässä luvussa säädettäväksi ehdotettavissa tiedustelumenetelmiä koskevissa päätöksentekosäännöksissä edellytettäisiin aina yksilöimään ja perustelemaan tiedustelumenetelmän perusteena oleva tässä pykälässä tarkoitettu toiminta.

Perusteluissa käsitellään lisäksi kysymystä siitä, että pykälässä tarkoitettu kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta voi koskea myös yksittäistä henkilöä tai suurta vähäisempää ihmismäärää (s. 189). Perustelujen mukaan tällöin voisi olla kyse esimerkiksi 1 kohdan mukaisesta terrorismista tai 5 kohdan mukaisesta valtio- tai yhteiskuntajärjestystä uhkaavasta toiminnasta. Näkökohta on tärkeä ja mainitut kohdat tältä kannalta keskeisiä. Valtio- tai yhteiskuntajärjestystä uhkaavaa toimintaa voi olla esimerkiksi yksittäiseen valtion johtohenkilöön kohdistuva toiminta. Tällaiseen henkilöön kohdistuvan toiminnan kannalta merkityksellinen voi olla myös kohta 10 kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta kansainvälisestä järjestäytyneestä rikollisuudesta.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että 3 §:ssä käytetty terminologia vaihtelee: Kohdissa 5 ja 10 käytetään ilmausta ”vakavasti uhkaava” ja kohdissa 3, 6, 8 ja 9 ”uhkaava”. Samoin pykälässä käytetään sekä toiminnon että toiminnan käsitteitä. Jatkovalmistelussa tulisi pohtia sitä, onko tällainen käsitteellinen variaatio perusteltua, ja tarpeen mukaan korjata uhkaluetteloa ja perustelutekstejä tältä osin.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyjä viittauksia tiedustelutoiminnan pitkäjänteisyyteen voidaan pitää jossakin määrin ongelmallisina (s. 186). On tärkeää, että viittausta pitkäjänteisyyteen on täsmennetty maininnalla siitä, että jokaisen tiedustelumenetelmän kohdalla säädettäisiin erikseen päätöksen voimassaoloajasta.

4.4 Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen (15 §)

Pykälää olisi perusteltua täydentää siten, että tiedustelumenetelmän käyttöä koskevassa tuomioistuineluvassa tulisi erikseen päättää kyseessä olevan laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta.

4.5 Peitet toiminta ja valeosto (16–20 §)

Peitetoimintaa käytetään poliisilain 5 luvun 28 §:n 1 momentissa olevan määritelmän mukaisesti henkilökohtaisessa yhteydenpidossa kohdehenkilön tai kohdehenkilöiden kanssa. Mainitun säännöksen mukaan peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja. Soluttautumisella ymmärretään puhekielessä henkilön liittymistä organisaatioon tai muuhun ryhmään tarkoituksena hankkia tietoja sisältä päin tai vaikuttaa ryhmän toimintaan (HE 224/2010 vp, s. 115/II ja siinä viitattu HE 34/1999 vp).

Peitetoiminnassa sitä suorittava virkamies saattaa joutua tilanteisiin, joissa hänen menettelynsä täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja joissa menettelystä seuraisi ilman erityissäännöksiä rikosoikeudellinen vastuu. Poliisilain 5 luvun 29 §:n 1 momentin mukaan lähtökohtana on, että peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen. Mainitun pykälän 2 momentin ja luvun 30 §:n mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies on kuitenkin tietyin edellytyksin rangaistusvastuusta vapaa, jos hän peitetoiminnassa tekee rikesakkorikkomuksen tai osallistuu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan.

Myös peitetoimintaa tiedustelutoiminnassa harjoitettaessa saatetaan joutua tilanteisiin, joissa on rikoksen tekemisen mahdollisuus tai joissa peitetoimintaa suorittava joutuu menettelemään rikoksen tunnusmerkistön toteuttavalla tavalla saadakseen tietoa kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta. Tällainen tilanne voi tulla erityisesti vastaan silloin, kun kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavassa toiminnassa on kysymys terrorismista tai kansainvälisestä järjestäytyneestä rikollisuudesta (5 a luvun 3 §:n 1 ja 10 kohta). Näissä tilanteissa tulisi johdonmukaisuussyistä soveltaa poliisilain 5 luvun 29 ja 30 §:n säännöksiä. Nyt omaksutut lainsäädäntöratkaisut eivät näytä sitä mahdollistavan. Poliisilain 5 a luvun 1 §:n 1 momentin mukaan luvussa säädettäisiin siitä, miten 5 luvussa määriteltyjä tiedonhankintakeinoja käytetään siviilitiedustelussa. Momentista, tiedustelumenetelmien käytön edellytyksiä koskevasta 2 §:stä tai muista 5 a luvun säännöksistä ei seuraa, että tiedustelutoiminnassa tulevat sovellettaviksi poliisilain 5 luvun 29 ja 30 §:n säännökset. Tämän vuoksi 5 a lukuun olisi otettava peitetoiminnan osalta viittaus mainittuihin poliisilain 5 luvun pykäliin. Sopivaa paikkaa viittaussäännökselle ei välttämättä löydy 5 a luvun peitetoimintaa koskevista säännöksistä (16 ja 17 §), jotka koskevat peitetoimintaa koskevaa esitystä ja suunnitelmaa sekä peitetoiminnasta päättämistä, vaan luvun alusta, jossa on soveltamisalaa, määritelmiä ja tiedustelumenetelmien käytön edellytyksiä koskevia säännöksiä.

Kun otetaan huomioon peitetoiminnan suorittaminen soluttautumalla ja tiedustelutoiminnan erityispiirteet, viittausta poliisilain 5 luvun 29 ja 30 §:ään ei voida kuitenkaan pitää riittävänä. Maanpetosrikoksia koskevassa rikoslain 12 luvussa säädetään rangaistavaksi rikoksia, joiden tunnusmerkistön peitetoiminnan mukainen yhteydenpito saattaa täyttää. Näin ei useassa tapauksessa ole, koska peitetoimintaa suorittavalla virkamiehellä ei ole luvun rangaistussäännöksessä edellytettyä tarkoitusta tai koska hänen teollaan ei aiheuteta rangaistussäännöksessä tarkoitettua seurausta. Toisaalta esimerkiksi maanpetosta koskeva rikoslain

12 luvun 3 § soveltuu muun ohessa tilanteisiin, joissa Suomen kansalainen tietyissä uhkatilanteissa eli Suomea koskevan sodan, aseellisen selkkauksen tai miehityksen välittömästi uhatessa ryhtyy yhteistoimintaan vihollisen kanssa. Luvattomana tiedustelutoimintana (rikoslain 12 luvun 9 §) on puolestaan rangaistavaa esimerkiksi se, että tekijä vierasta valtiota vahingoittaakseen hankkii tietoja vieraan valtion maanpuolustuksesta, turvallisuudesta tai niihin välittömästi vaikuttavista seikoista ja siten aiheuttaa vahinkoa tai vaaraa Suomen ulkomaansuhteille. Rikoslain 12 luvun 11 §:ssä on lisäksi maanpetoksellista yhteydenpitoa koskeva rangaistussäännös, joka kattaa yhteydenpitoon ryhtymisen vieraan valtion tai sen asiamiehen kanssa luvussa tarkoitetun rikoksen tekemistä varten.

Oikeuskäytännön varaan ei voida jättää sitä, miten tiedustelutoiminnassa käytettävä peitetoiminta suhtautuu rikoslain 12 luvun säännöksiin. Toisaalta on huomattava, että rikoslain 12 luvussa kaikkien maanpetosrikosten tekotapoja ei ole sidottu pelkästään peitetoiminnalle ominaiseen kanssakäymiseen toisen henkilön tai henkilöryhmän kanssa. Rikoslain 12 luvun 5 §:n mukaista vakoilua voidaan toteuttaa myös teknisillä tiedonhankintakeinoilla. Myös tietoliikennetiedustelua koskevan lain mukainen toiminta voi kohdistua vieraan valtion tietoliikenteeseen. Tämän vuoksi rajanvetoa ei tule tehdä pelkästään peitetoimintaan, vaan yleisemmin tiedustelutoimintaan eli ehdotetun poliisilain 5 a luvun mukaisten ja ehdotetun tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain mukaisten tiedustelumenetelmien käyttöön. Koska vastaavat tiedonhankintakeinot tulisivat käyttöön myös sotilastiedustelusta ehdotetun puolustusministeriön työryhmän mietinnön perusteella (ehdotettu laki sotilastiedustelusta), vastaavat näkökohdat koskevat myös sotilastiedustelua.

Selvyyden vuoksi rajanveto rikoslain 12 luvussa rangaistavaksi säädettyjen tekojen ja tiedustelumenetelmien käyttämisen välillä on syytä tehdä lisäämällä mainitun luvun loppuun rajanvetoa koskeva säännös. Sen sisältö voidaan muotoilla vaihtoehtoisilla tavoilla, esimerkiksi ”Siviilitiedustelusta ja sotilastiedustelusta säädetään erikseen lailla” tai ”Tässä luvussa tarkoitettuna rikoksena ei pidetä poliisilain (872/2011) 5 a luvun, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (/) tai sotilastiedustelusta annetun lain (/) mukaista tiedustelumenetelmien käyttämistä”. Säännöksen merkitys olisi siinä, että toimiessaan tiedustelulainsäädännön mukaisesti menetelmää käyttävä virkamies ja tiedustelun kohteena oleva henkilö eivät syyllisty rikoslain 12 luvussa tarkoitettuun tekoon. Koska tarve rikoslain 12 luvun muuttamiseen liittyy sekä siviili- että sotilastiedusteluun, niitä koskevien hankkeiden jatkossa tapahtuvassa yhteensovittamisessa on ratkaistava se, kumpaa hanketta koskevaan hallituksen esitykseen täsmentävä säännös otetaan.

Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että vuonna 2010 antamissaan lausunnoissa pakkokeinolain ja poliisilain muutosehdotuksista perustuslakivaliokunta on esittänyt harkittavaksi, että peitetoimintaa ja valeostoa koskeva ratkaisutoimivalta osoitettaisiin tuomioistuimille (PeVL 66/2010 vp, s. 9; PeVL 67/2010 vp, s. 5).

Esille on syytä nostaa myös peitetoimintaa koskeva tarkistamistarve perustuslakia ja säätämisyjärjestystä koskevissa mietinnön perusteluissa. Jaksossa todetaan, että poliisilain 5 a luvun 2 §:n 3 momentin mukaan tiedustelumenetelmää ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan (s. 270). Saman momentin mukaan peitetoiminta olisi kuitenkin asunnossa

sallittua, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Samanlainen tarkentamistarve koskee myös mainintaa, jossa käsitellään peitetoiminnan edellytyksiä (s. 273).

4.6 Tietolähteen turvaaminen (23 §)

Poliisilain 5 a luvun 23 §:stä poiketen sotilastiedustelusta ehdotetun lain 46 §:n 2 momentin mukaan tietolähteen turvaamisen edellytyksenä olisi lisäksi, että tietolähde on henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan arvioitu tähän soveltuvaksi. Tällaisen säännöksen puuttuminen siviilitiedustelumietinnön nyt kysymyksessä olevasta pykälästä saattaa olla hyvinkin perusteltua. Henkilökohtaisella soveltuvuudella on merkitystä siinä vaiheessa, kun arvioidaan, onko henkilö ylipäänsä soveltuva tietolähteenä käytettäväksi. Tietolähteen turvaamisen kannalta olennaista on se, onko siihen tarvetta. Toisaalta sotilastiedustelumietinnössä kiinnitetään ehdotettavan sotilastiedustelulain 46 §:n perusteluissa (s. 236) huomiota tietolähteen haluan tulla turvatuksi, mikä ei ole merkityksetön näkökohta. Joka tapauksessa jatkovalmistelussa on aihetta kiinnittää tältäkin osin huomiota siihen, että sääntely on siviili- ja sotilastiedustelussa yhdenmukaista, ja arvioitava, kumpi ratkaisu on paremmin perusteltavissa.

4.7 Paikkatiedustelu ja jäljentäminen (24–33 §)

Poliisilain 5 luvussa säädettyihin tiedonhankintakeinoihin nähden poliisilain 5 a luvun 24 ja 25 §:ssä säädettäväksi ehdotettu paikkatiedustelu sekä 26–33 §:ssä ehdotettu jäljentäminen ja lähetyksen pysäyttäminen jäljentämistä varten olisivat uusia toimivaltuuksia. Ehdotetun 25 §:n perusteluissa (s. 206) todetaan, että silloin, kun paikkatiedustelun kohteena olisi paikka, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty, paikkatiedustelusta päättäisi pääsääntöisesti tuomioistuin. Epäselväksi jää, mitä sanalla ”pääsääntöisesti” tässä tarkoitetaan. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättää näissä tapauksissa paikkatiedustelusta. Pykälän 2 momentin mukaan kiireellisissä tilanteissa suojelupoliisin päällikkö ja eräät suojelupoliisin päällystöön kuuluvat poliisimiehet saisivat kylläkin väliaikaisesti päättää paikkatiedustelusta 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, mutta myös tällöin asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi. Sanan ”pääsääntöisesti” poistaminen vaikuttaa aiheelliselta.

Jäljentämisestä päättäisi 31 §:n mukaan tiedustelumenetelmän käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Ehdotettu jäljentämisen sääntely palautuu pakkokeinolain (806/2011) 7 lukuun. Jäljentämisessä on kyse luottamuksellisen viestin ydinalueeseen ulottuvasta puuttumisesta. Muiden luottamuksellisen viestin suojan kannalta merkittävien tiedustelumenetelmien osalta päätöksen tekee tuomioistuin tai suojelupoliisin päällikkö. Oikeusministeriön mielestä on aiheellista kysyä, onko tällainen poikkeama päätöksentekotasossa perusteltu ja onko ylipäänsä asianmukaista ottaa jo olemassa olevien tiedonhankintakeinojen sääntelymalli pitkälle menevien uusien toimivaltuuksien lähtökohdaksi. Yksityiskohtaisissa

perusteluissa pitäisi tehdä sääntely- ja päätöksentekomallista selkeä, kattava ja perusteltu selostus, jossa asiaan liittyvät säännösviittaukset avataan riittävässä laajuudessa.

Huomionarvoista on myös se, että jäljentämisen kirjaamisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi erikseen poliisilain 5 a luvun 32 §:ssä. Muista tiedustelumenetelmistä ei ole ehdotettu tällaista erillistä säännöstä, vaan niiden käytön kirjaamisvelvoite palautuu 47 §:ksi ehdotettuun yleiseen säännökseen pöytäkirjanpitovelvollisuudesta. Näiden säännösten perustelut ovat kaikkiaan niukat. Niitä tulisi jatkossa kehittää siten, että toisiinsa liittyvien säännösten välinen suhde ja valitun sääntelytavan tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus kävisivät selkeästi ilmi.

4.8 Menettely tuomioistuimessa (34 §)

Poliisilain 5 a luvun 34 §:n 3 momentissa säädettäisiin, että tuomioistuinkäsittely voidaan pitää myös videoneuvotteluna tai muun teknisen tiedonvälitystavan avulla. Tiedustelumenetelmää koskevan asian käsittelyssä on korkeampi salassapitovaatimus kuin rikosperusteisten tiedonhankintaa koskevien asioiden käsittelyssä, kuten 7 momentissa on myös tuotu esille. Oikeusministeriön mielestä on aiheellista kysyä, voisiko 3 momentin mukainen videoneuvottelu tulla tosiasiaa käyttöön korkean tietoturva vaatimuksen vuoksi. Jatkovalmistelussa on näin ollen pohdittava, onko kyseinen säännös ylipäänsä tarpeellinen.

4.9 Siviilitiedustelun suojaaminen (35 §)

Poliisilain 5 a luvun 35 §:n 2 momentin mukaan ”Suojelupoliisi saa käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on tarpeen siviilitiedustelun suojaamiseksi.” Viittausta siviilitiedustelun suojaamistarpeesta voidaan lähtökohtaisesti pitää väljänä, mutta toisaalta on otettava huomioon se, että säännöksen malli on omaksuttu poliisilain 5 luvun 46 §:n 2 momentissa säädetyistä salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta. Näiden säännösten välisenä keskeisenä eroavuutena on se, että 5 luvussa tiedonhankinnan suojaaminen kytketään välttämättömyyteen, kun taas 5 a luvussa viitataan tarpeellisuuteen. Perusteluissa tulisi tehdä selkoa siitä, mikä on tämän eroavuuden merkitys.

4.10 Tiedustelumenetelmää koskeva ilmaisukielto (37 §)

Poliisilain 5 a luvun 37 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että ”Tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa tärkeästä kansalliseen turvallisuuteen liittyvästä syystä kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja tiedustelumenetelmän käytöstä.” Perusteluissa säännöksen todetaan vastaavan

poliisilain 5 luvun 48 §:ää sillä erotuksella, että tiedustelutoiminnassa ilmaisukielto edellyttäisi tärkeää kansalliseen turvallisuuteen liittyvää syytä. Tämän ohella perustelutekstissä tehdään viittaus poliisilain esitöihin. Poliisilain 5 luvussa ilmaisukielto on kytketty rikoksen estämiseen tai paljastamiseen ja ilmaisukiellon määrääminen on säädetty pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen oikeudeksi. Ilmausta ”tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt” ei ole täsmennetty poliisilain 5 a luvun 37 §:n perusteluissa. Ilmauksen merkityssisältöä on sen sijaan avattu joidenkin yksittäisiä tiedustelutoimivaltuuksia koskevien säännösten kuten 6 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa. Lisäksi on huomattava, että sotilastiedustelulaissa käytetään ilmausta ”tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt”. Vaaditun perehtyneisyyden merkityssisältö tulisi avata kunkin sitä käytettävän säännöksen perusteluissa. Niitä osin kuin perehtyneisyyden merkityssisältö on säännöksissä sama, perustelutekstien väliset viittaukset ovat riittäviä. Oikeusministeriö pitää kaikkiaan puutteena sitä, ettei poliisilain 5 a luvun 37 §:n, samoin kuin useiden muidenkin säännösehdotusten, yksityiskohtaisissa perusteluissa tehdä seikkaperäistä selostusta siitä, miten ehdotettu säännös poikkeaa poliisilain 5 luvun sääntelystä ja mitä säännöksen ilmauksilla ja edellytyksillä tarkoitetaan.

4.11 Kuuntelu- ja katselukiellot (40 §)

Poliisilain 5 a luvun 40 §:n 3 momentin mukaan ”Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitetun henkilön toiminta vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta.” Säännöstä voidaan pitää muotoilultaan epäselvänä. Säännöksellä tarkoitetaan ilmeisesti sitä, että henkilö osallistuu poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun toimintaan. Säännöstä voitaisiin selkeyttää esimerkiksi käyttämällä seuraavaa muotoilua: ”joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu 3 §:ssä tarkoitettuun toimintaan”.

4.12 Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen (41 §)

Poliisilain 5 a luvun 41 §:ssä säädettäisiin tiedustelumenetelmän käytössä kertyneiden tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisvelvollisuudesta. Yksityiskohtaisissa perusteluissa ei täsmennetä, mitä tallenteita ja asiakirjoja tässä säännöksessä tarkoitetaan ja mitä tarkastaminen pitäisi sisällään. Huomionarvoista on myös se, voidaanko käsitettä ”tiedustelumenetelmän käytössä kertynyt tallenne ja asiakirja” pitää asianmukaisena kuvaamaan säännöksessä tarkoitettuja aineistoja. Käsitettä käytetään myös ehdotetussa 42 §:ssä, jossa tarkoitetun ”tutkimisen” suhde 41 §:ään jää avoimeksi. Perusteluissa ei tehdä selkoa myöskään siitä, miksi ehdotetussa 41 §:ssä tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisen voisi tehdä myös suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen määräämä virkamies. Tutkimisoikeus olisi 42 §:ssä puolestaan säädetty vain tuomioistuimelle ja suojelupoliisin päällystään kuuluvalla poliisimiehelle. Oikeusministeriö toteaa lisäksi, että 41 §:llä lienee yhtymäkohtia myös 47 §:ssä säädettyyn pöytäkirjanpitovelvoitteeseen, mutta näidenkin säännösten keskinäissuhde jää perustelujen valossa epäselväksi.

4.13 Tietojen luovuttaminen rikostorjuntaan (43 §)

Tiedon luovuttamista rikostutkintaan koskeva poliisilain 5 a luvun 43 §:n 4 momentti on sisällöltään suppeampi kuin sotilastiedustelulakiehdotuksen 78 §. Viimeksi mainitun mukaan sotilastiedusteluviranomaiselle on ilmoitettava myös esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen ryhtymisestä tai rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämisestä. Mietinnöstä ei ilmene, onko tältä osin epäyhtenäinen sääntely, jonka mukaan mainituista seikoista ei tarvitsisi ilmoittaa suojelupoliisille, tietoinen ratkaisu. Mahdollista on joka tapauksessa, että esitutkintatoimenpiteet ja rikoksen estämistoimenpiteet voivat haitata myös suojelupoliisin suorittamaa tiedustelutoimintaa. Tämä voisi puoltaa laajempaa ilmoitusvelvollisuutta.

4.14 Tiedustelumenetelmän käytöstä ilmoittaminen (46 §)

Poliisilain 5 a luvun 46 §:n 1 momentin sisältö selostetaan perustelutekstissä (s. 219) lakitekstistä poikkeavalla tavalla. Pykälässä puhutaan tiedustelumenetelmän käytön tarkoituksen saavuttamisesta, perusteluissa tiedonhankinnan tarkoituksen saavuttamisesta. Tarkoitus on sinällään molemmissa sama tai ainakin samansuuntainen eli tiedon saaminen kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta (5 a luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti). Lisäksi 46 §:n 5 momentissa niiden keinojen piiri, joista ei tarvitse ilmoittaa, on muotoiltu toisella tavalla kuin sotilastiedustelua koskevan mietinnön lakiehdotuksen 86 §:n 6 momentissa. Jatkovalmistelussa on aihetta kiinnittää huomiota yhdenmukaiseen sääntelyyn.

4.15 Pöytäkirja (47 §)

Poliisilain 5 a luvun 47 §:n yksityiskohtaisina perusteluina on toistettu ehdotetun säännöksen sanamuoto ja viitattu säännöksen vastaavuuteen poliisilain 5 luvun 59 §:n kanssa. Oikeusministeriö toteaa, että pöytäkirjaa koskeva säännös on olennainen tiedustelutoiminnan valvonnan kannalta, ja siksi sen avaamiseen on syytä kiinnittää korostettua huomiota jatkovalmistelussa. Yksityiskohtaisissa perusteluissa olisikin tuotava esille se, että toimivaltuuksien käytön dokumentointi on tärkeää sekä sisäisen että ulkoisen valvonnan kannalta. Perusteluissa tulisi myös yksilöidä, mitä säännöksen tarkoittaman pöytäkirjan tulisi sisältää. Lisäksi säännöksen suhde tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamista ja tutkimista sekä jäljentämisen kirjaamista koskeviin säännöksiin olisi syytä käydä läpi.

4.16 Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa (48 §)

Poliisilain 5 a luvun 48 §:ssä rajoitettaisiin asianosaisen oikeutta saada tietoa mainitussa 5 a luvussa tarkoitettujen tiedustelumenetelmien käytöstä ennen kuin ehdotuksen 46 §:ssä tarkoitettu ilmoitus siitä on tehty. Pykälässä tarkoitettulla henkilöllä ei myöskään olisi henkilötietolain (523/1999) tai

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) mukaista tarkastusoikeutta itseään koskeviin tietoihin. Ehdotettu säännös on muotoiltu tältä osin niin väljästi, että sen voidaan ymmärtää jättävän rekisteröidyn tarkastusoikeuden ulkopuolelle kaikki hänestä poliisin tietojärjestelmään talletetut tiedot. Asia ei avaudu myöskään säännöksen perusteluista. Siellä viitataan vain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettuun lakiin, jonka mukaan henkilöllä ei ole lainkaan tarkastusoikeutta muun muassa suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietoihin. Ehdotettua säännöstä ja sen perusteluja tulisi tältä osin selventää jatkovalmistelussa. Lisäksi perusteluissa oleva maininta tietosuojavaltuutetun oikeudesta tarkastaa rekisteröidyn pyynnöstä hänestä rekisteriin talletettujen tietojen lainmukaisuus silloin kun rekisteröidyn tarkastusoikeutta on rajoitettu, tulisi ilmaista ehdotetussa säännöksessä tai ottaa siihen tältä osin viittaus henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 45 §:n 2 momenttiin.

4.17 Tietojen käyttäminen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi (52 §)

Poliisilain 5 a luvun 52 §:n otsikoksi on ehdotettu ilmausta ”Tietojen käyttäminen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi”. Otsikko on ehdotetussa muodossaan laajempi kuin säännöksen varsinainen sisältö, joka kytkeytyy televalvontatietojen käyttöön. Lisäksi otsikko poikkeaa sotilastiedustelulakiehdotuksesta (99 §, ”Teleyrityksen säilyttämien tietojen käyttäminen”). Jatkovalmistelussa tulisi huolehtia siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännön pykäläotsikoiden yhdenmukaisuudesta sekä saattaa pykäläotsikot vastaamaan aina mahdollisimman tarkoin säännösten sisältöä.

Huomionarvoista on myös se, että poliisilain 5 a luvun 52 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa ei tehdä arviota Data retention -direktiivin (2006/24/EY) kumoamiseen johtaneen ja sen jälkeen annetun relevantin EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön (Digital Rights Ireland, C-293/12, C-594/12, ja Tele2 Sverige, C-203/15, C-698/15) merkityksestä tällaisen kansallisen säännöksen kannalta. Vaikka EU:n toimivalta ei lähtökohtaisesti ulotu kansallisen turvallisuuden piiriin, EU-oikeuden soveltamisalan rajautuminen kansallisen turvallisuuden perusteella ei ole aina ollut käytännössä yksiselitteistä. EU-tuomioistuin on määritellyt useita aineellisia ja menettelyllisiä edellytyksiä, jotka tulisi ottaa huomioon tietojen käytöstä annettavassa kansallisessa lainsäädännössä. EU-tuomioistuimen tähänastisessa oikeuskäytännössä tietojen käyttö on rajattu vakavan rikollisuuden estämiseen ja tutkimiseen. Lakiehdotuksen perusteluissa tulisi avata sitä, että nyt näiden tarkoitusten rinnalle esitetään Suomessa kansallisen turvallisuuden perustetta. Oikeusministeriön käsityksen mukaan EU-tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ei tule kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tehtävään tiedustelutoimintaan sellaista rajausta, etteikö teletunnistetietoja voida tuomioistuimen luvalla saada tiedusteluviranomaisten käyttöön.

Poliisilain 5 a luvun 52 §:ssä kysymyksessä ovat käytännössä televalvontatiedot, joiden käyttämisestä rikoksen selvittämiseksi säädetään tarkemmin pakkokeinolain 10 luvussa mukaan lukien tuomioistuimen asema keinon käytöstä päättävänä viranomaisena. Kun televalvontatietoja voitaisiin muutenkin käyttää ehdotuksen mukaan kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, tätä lähtökohtaa vastaan ei ole huomauttamista. Sen sijaan pelkkä viittaus tietoyhteiskuntakaaren 157 §:n 1 momenttiin näyttää tässä tapauksessa jättävän avoimeksi esimerkiksi sen, kuka tietojen

käyttämisestä päättää tällaisessa tilanteessa. Viittauksen perusteella tiettyjä tietoja saadaan käyttää tiettyyn tarkoitukseen. Viittauksesta ei suoraan seuraa, että päätöksentekijä olisi tuomioistuim, kuten tässä tapauksessa tulee olla. Sääntelyä tulisi tältä osin selventää. Voidaan esimerkiksi kysyä, pitäisikö säännös sitoa lakiehdotuksen 6 §:ään (Televalvonnasta päättäminen), jossa päätöksenteon sidonnaisuus tuomioistuimeen tulee esille. Oikea paikka sääntelylle saattaisi toisaalta olla pikemminkin kyseisessä tietoyhteiskuntakaaren säännöksessä.

4.18 Tiedustelumenetelmien käytön valvonta (56 §)

Poliisilain 5 a luvun 56 §:n otsikoksi on ehdotettu ilmausta ”Tiedustelumenetelmien käytön valvonta”. Otsikko olisi syytä muuttaa muotoon ”Tiedustelutoiminnan valvonta”.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan todettavaksi, että ”Tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa valvoo suojelupoliisin päällikkö sekä sisäministeriö.” 4 momenttiin sisältyisi puolestaan viittaussäännös siihen, että ”Siviilitiedustelun valvonnasta säädetään myös tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa laissa (/).” Yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi hyvä tuoda esille keskeiset seikat tiedustelutoiminnan valvontakokonaisuudesta sekä todeta, että 1 momentti koskee sisäistä valvontaa ja 4 momentti ulkoista valvontaa. Jatkovalmistelussa olisi myös syytä ylipäänsä pohtia, tulisiko sisäisen ja ulkoisen valvonnan sääntely hajauttaa omiin pykäliinsä niin kuin sotilastiedustelulakiehdotuksessa on tehty. Joka tapauksessa 4 momentista olisi perusteltua poistaa myös-sana ennen muuta siksi, että tiedusteluvaltuutetun harjoittama laillisuusvalvonta ja eduskunnan harjoittama parlamentaarinen valvonta ovat keskeisimpiä tiedustelutoiminnan valvonnan osia.

Tiedustelutoiminnan valvonnasta annettavassa laissa tiedusteluvaltuutetulle säädettäisiin laajat toimivaltuudet ja tiedonsaantioikeudet. Jotta tiedusteluvaltuutettu voisi harjoittaa tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa täysimääräisesti, tulisi varmistaa, että se saa kaikki tarvitsemansa tiedot siviilitiedustelua harjoittavilta viranomaisilta. Poliisilain 5 a luvun 56 §:n 2 momentissa todetaan, että ”Sisäministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus tässä luvussa tarkoitettujen tiedustelumenetelmien ja siviilitiedustelun suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.” Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnan kannalta olisi välttämätöntä, että myös 2 momentissa tarkoitetut sisäministeriön vuosikertomukset annettaisiin oikeusasiamiehen ohella tiedusteluvaltuutetulle. Oikeusministeriö pitää siten tärkeänä, että vuosikertomusten antamisvelvollisuudesta tiedusteluvaltuutetulle otettaisiin lakiehdotukseen nimenomainen säännös.

Pykälän 3 momentin mukaan tiedusteluvaltuutetulle annettaisiin tieto poliisilain 5 a luvun nojalla myönnettyistä tuomioistuinluvista. Tämän tuomioistuinlupien ilmoittamista koskevan säännöksen paikka ei välttämättä ole asianmukainen. Sotilastiedustelulaissa vastaava säännös olisi tiedustelutietojen ilmoittamista koskevassa sääntely-yhteydessä (79 §). Pykälän 3 momentissa viitataan ”tiedustelun valvontaviranomaiseen”. Jatkovalmistelussa tämä ilmaus tulisi korvata termillä ”tiedusteluvaltuutettu” sekä lakiehdotuksessa että sen perusteluissa.

5 Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa

5.1 Tietoliikennetiedustelun kohteet (3 §)

Tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavan lain 3 §:ssä säädettäisiin tietoliikennetiedustelun kohteista. Säännös olisi sisällöltään ja systematiikaltaan poliisilain 5 a luvun 3 §:ää vastaava. Näin ollen myös säännöksen ongelmat ja korjaustarpeet vastaavat edellä poliisilain 5 a luvun 3 §:stä oikeusministeriön arviona todettua. Tietoliikennetiedustelun perustana olevia uhkia koskevan säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa korostetaan kuitenkin poliisilain 5 a luvun perusteluista poiketen luettelon tyhjentyvyyttä, mikä onkin tehtävä selväksi tällaisten säännösten taustalla.

Myös kansallisen turvallisuuden käsitteen käytöstä pätevät samat havainnot, jotka oikeusministeriö on tehnyt edellä poliisilain 5 a luvusta. Tietoliikennetiedustelun sääntely poikkeaa poliisilain 5 a luvusta kuitenkin siinä, että tietoliikennetiedustelua koskevassa lakiehdotuksessa on paikoin käytetty käsitettä ”kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaava” yhdessä lakiehdotuksen 3 §:ää koskevan viittauksen kanssa, vaikka säännösviittaus olisi yksin riittävä (ainakin 6 §:ssä ja 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa). Lakiehdotuksen jatkovalmistelussa on kiinnitettävä kaikkiaan huomiota kansallisen turvallisuuden käsitteen käyttöön.

5.2 Tietoliikennetiedustelun käytön edellytykset ja kohdistaminen (4 ja 6 §)

Tietoliikennetiedustelun käytön edellytyksiä ja kohdistamista koskevien säännösten paikka osana tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavaa lakiehdotusta ei ole täysin perusteltu ja looginen. Lakiteksti etenisi nyt ehdotettua paremmin esimerkiksi siten, että tietoliikennetiedustelun uhkaluettelon (3 §) jälkeen säädettäisiin tietoliikennetiedustelun käytön edellytyksistä (6 §), tietoliikennetiedustelun kohdistamisesta (4 §) ja automatisoidun erottelun avulla kerätyn tiedon jatkokäsittelystä (5 §) sekä tietoliikennetiedustelua koskevasta tuomioistuinluvasta (7 §). Tietoliikennetiedustelun lopettamisesta säädettäisiin osana tuomioistuinlupaa koskevaa säännöstä (7 §:n 4 momentissa), kun taas poliisilain 5 a luvussa vastaava säännös olisi tiedustelumenetelmien käytön edellytyksiä koskevassa säännöksessä (2 §:n 4 momentissa). Jatkovalmistelussa tulisi kaiken kaikkiaan huolehtia säännösten esittämisjärjestyksen keskinäisestä yhdenmukaisuudesta tiedustelutoimintaa koskevissa lakiehdotuksissa.

Tietoliikennetiedustelun edellytyksistä ehdotetun 6 §:n osalta oikeusministeriö toistaa edellä poliisilain 5 a luvun 2 §:n kohdalla ”voidaan olettaa saatavan” ja ”voidaan olettaa olevan” -

muodoista toteamansa. Tämän ohella on huomattava se, että tietoliikennetiedustelun edellytyksiä koskevassa pykälässä ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole otettu esille poliisilain 1 luvussa säädettyjä periaatteita. Nämä yleiset periaatteet soveltuvat myös tietoliikennetiedusteluun, ja niiden merkitystä tiedusteluvaltuuksien käytön periaatteina on korostettava tietoliikennetiedustelun sääntelyssä. Tämän vuoksi tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavaan lakiin tulisi lisätä säännös, jonka mukaan poliisilaissa säädettyjä yleisiä periaatteita on noudatettava myös tietoliikennetiedustelussa. Lisäksi jatkovalmistelussa olisi asianmukaista pohtia, onko poliisilain säännösten heijastuttava myös jollakin muulla tavoin tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettavassa lakiehdotuksessa.

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan mahdolliseen tarpeeseen ”pidempiaikaiselle” tiedonhankinnalle (s. 237). Samassa yhteydessä on kuitenkin paikallaan todeta, että lupa tietoliikennetiedustelulle voidaan myöntää enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi myös korostaa sitä, että kyseeseen ei voisi tulla kohdentamaton tietoliikennetiedustelu eli niin sanottu massavalvonta.

5.3 Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa (18 §)

Tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa koskevan lakiehdotuksen osalta tulisi ottaa huomioon se, mitä oikeusministeriö esittää edellä poliisilain 5 a luvun 48 §:stä.

5.4 Tietoliikennetiedustelun käytön valvonta (24 §)

Tietoliikennetiedustelun valvonnasta ehdotetun 24 §:n osalta oikeusministeriö viittaa edellä poliisilain 5 a luvun 56 §:stä esittämäänsä. Poliisilain 5 a luvusta poiketen tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa koskevassa lakiehdotuksessa tietoliikennetiedustelun käytön valvontaan viitataan 24 §:n otsikon ohella 1 momentissa. Jatkovalmistelussa on syytä tarkastella tältäkin osin lakiehdotusten yhdenmukaisuutta.

6 Laki poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 1 momentti on muotoiltu lakiehdotuksessa eri tavalla kuin rinnakkaisteksteissä (lakiehdotuksessa ”havaita” ja ”yhteiskunnan turvallisuutta” ja rinnakkaisteksteissä ”taikka kansallista turvallisuutta”, ”tilannekuvaa sekä” ja ”valtakunnan turvallisuutta”). Näissä säännösmuotoiluissa on kaikkiaan neljä turvallisuuden käsitettä: ”kansallinen turvallisuus”, ”valtakunnan sisäinen tai ulkoinen turvallisuus”, ”yhteiskunnan turvallisuus” ja ”valtakunnan turvallisuus”. Kumpakaan säännösversiota voidaan pitää varsin epäselvänä tapana

ilmaista suojelupoliisin tehtävät. Jatkovalmistelussa säännöstä olisikin syytä selkeyttää muun muassa poistamalla sisäistä päällekkäisyyttä turvallisuuskäsitteiden käytössä. Lisäksi lakiehdotukset ja rinnakkaistekstit tulee saattaa vastaamaan toisiaan.

7 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muutosehdotus sisältää pieniä tarkistusehdotuksia. Oikeusministeriöllä ei ole huomautettavaa niistä.

8 Laki pakkokeinolain muuttamisesta

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 1 momentissa olevaa televalvonnan määritelmää ehdotetaan muutettavaksi. Momentissa tulee 5 §:n asemesta viitata telekuuntelua koskevaan 3 §:ään, jossa muutettuna säädettäisiin myös televalvonnan kannalta merkityksellisestä viestintäverkosta.

9 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta

Oikeusministeriöllä ei ole huomautettavaa oikeudenkäynnin julkisuutta yleisissä tuomioistuimissa koskevasta lakiehdotuksesta.

Ylijohtaja, osastopäällikkö

Sami Manninen

Erityisasiantuntija

Anu Mutanen

Manninen Sami
Oikeusministeriö

Mutanen Anu
Oikeusministeriö